

บทที่ 3

ข้อมูลทั่วไปของตลาดข้อตกลง

ตลาดข้อตกลงเป็นตลาดอีกรูปแบบหนึ่งที่ใช้ในการซื้อขายผลผลิตทางการเกษตร และเป็นทางเลือกสำหรับเกษตรกรเพื่อสร้างรายได้ที่สูงขึ้น ในการดำเนินการของตลาดข้อตกลงมีกระบวนการและขั้นตอนที่ซับซ้อน ซึ่งรายละเอียดของตลาดข้อตกลงดังจะได้อธิบายต่อไป ดังนี้

3.1 ความหมายของตลาดข้อตกลง

ตลาดข้อตกลง หมายถึง การซื้อขายสินค้าเกษตร ที่มีข้อตกลงไว้ล่วงหน้า ระหว่างเกษตรกร ผู้ผลิตหรือสถาบันเกษตรกร กับผู้รับซื้อซึ่งจะเป็นโรงงานแปรรูป หรือตัวแทนผู้รับซื้อในท้องถิ่นต่างๆ โดยมีการทำสัญญาข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษรที่ระบุเงื่อนไขเกี่ยวกับการผลิตและการตลาดของสินค้า ได้แก่ แหล่งผลิต พื้นที่เพาะปลูก ปริมาณราคา สถานที่ส่งมอบ ช่วงเวลาการส่งมอบ คุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพ การชำระเงิน การให้คำแนะนำทางวิชาการ และการชดเชยค่าเสียหายเมื่อมีการผิดสัญญา เป็นต้น รายละเอียดต่างๆ ของสัญญาข้อตกลง จะแตกต่างกันไปตามชนิดของสินค้าและคู่สัญญา

กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ มีนโยบายจัดให้มีตลาดข้อตกลงขึ้น เพื่อให้เกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกรซึ่งเป็นผู้ขายได้มีการทำสัญญาข้อตกลงกันเป็นลายลักษณ์อักษรกับโรงงานแปรรูปหรือพ่อค้าอื่น ๆ ซึ่งเป็นผู้ซื้อ โดยใช้รูปแบบสัญญามาตรฐานภายใต้การดูแลและประสานประโยชน์ของทางราชการ (กรมการค้าภายใน, 2547)

3.2 ความสำคัญสินค้าที่มีความเหมาะสม/คุณสมบัติของสินค้าที่จะนำมาทำสัญญาข้อตกลง

การจัดทำตลาดข้อตกลงสินค้าใด ๆ ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้รับซื้อและผู้ขายที่เห็นความสำคัญและความจำเป็นในการซื้อขายสินค้านั้น ๆ อย่างไรก็ตาม ลักษณะหรือคุณสมบัติของผลผลิตเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการพิจารณาว่าควรจะทำตลาดข้อตกลงหรือไม่ โดยทั่วไปคุณสมบัติของผลผลิตที่มีความเหมาะสมในการจัดทำตลาดข้อตกลงจะมีลักษณะใดลักษณะหนึ่งประกอบดังต่อไปนี้

- 1) เป็นสินค้าที่มีลักษณะน่าเสียดาย และต้องส่งให้ถึงผู้บริโภคหรือผู้ใช้ ตามเวลาการส่งมอบหรือแน่นอนรวดเร็ว เช่น ผัก และผลไม้ เป็นต้น
- 2) เป็นสินค้าที่มีกระบวนการผลิตค่อนข้างยุ่งยากสลับซับซ้อนในเรื่องการเพาะปลูก การดูแลรักษา การใช้แรงงาน เช่น ยาสูบ ไบชา และการเลี้ยงโคนม เป็นต้น
- 3) เป็นสินค้าที่ต้องการแปรรูปและโรงงานที่จะแปรรูปจำเป็นต้องใช้เงินลงทุนสูง เช่น ปาล์ม น้ำมัน อ้อย ยางพารา เป็นต้น

4) เป็นสินค้าที่ตลาดต้องการชนิดและคุณภาพพิเศษ เช่น ข้าวบาสมาดิ เมล็ดพันธุ์พืช และ โคนือ เป็นต้น

นอกจากลักษณะที่กล่าวแล้ว จำเป็นที่จะต้องพิจารณารายละเอียดอื่น ๆ ประกอบ อาทิ มูลค่าต่อหน่วย ความยืดหยุ่นต่อรายได้ คุณภาพที่แตกต่างกันมีความสำคัญต่อมูลค่าผลผลิต กระบวนการผลิต เทคนิคการผลิต การใช้แรงงานและช่องทางการจำหน่าย เป็นต้น

3.3 แนวทางในการจัดทำสัญญา

การจัดทำตลาดข้อตกลงสินค้าเกษตรนั้น ผู้ซื้อผู้ขายต้องมีความจริงจังซื่อสัตย์ต่อกัน แบ่งผลประโยชน์ซึ่งกันและกันด้วยความเป็นธรรม ภายใต้การดูแลและประสานประโยชน์ของทางราชการดังนี้

1) พิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในสินค้าแต่ละชนิด ที่จะนำมาจัดทำตลาดข้อตกลงสินค้าเกษตร

2) ส่งเสริมการจัดทำสัญญาข้อตกลงซื้อขายสินค้าเกษตร โดย

2.1) พิจารณาความพร้อมและความต้องการของเกษตรกร โรงงานแปรรูป ผู้ส่งออก หรือตัวแทนธุรกิจที่จะดำเนินการให้มีการจัดทำสัญญาข้อตกลงซื้อขายระหว่างกัน

2.2) จัดประชุมร่วมกันระหว่างผู้ซื้อ ผู้ขาย พร้อมส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

2.3) กำกับดูแลให้มีการปฏิบัติตามข้อตกลง

3.4 ประโยชน์ของตลาดข้อตกลง

1) ด้านเกษตรกร (ผู้ขาย)

1.1) ทำให้เกษตรกรมีช่องทางเลือกในการจำหน่ายผลผลิตของตนเองเพิ่มขึ้น และเป็นทางเลือกที่ลดขั้นตอนการตลาดอีกด้วย

1.2) เป็นการขจัดปัญหาในเรื่องตลาดจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกร

1.3) เป็นการประกันรายได้จากการจำหน่ายผลผลิต และเป็นรายได้ที่แน่นอน

1.4) เกษตรกรอาจจะได้รับสินเชื่อเพื่อการผลิต และ/หรือได้รับความรู้ด้านเทคนิควิชาการ และวิชาการใหม่ ๆ ในการเพิ่มผลผลิตจากผู้ซื้อ

2) ด้านโรงงานแปรรูป ผู้ส่งออก หรือตัวแทน (ผู้ซื้อ)

2.1) ผลผลิตวัตถุดิบที่ได้รับจะมีคุณภาพและมาตรฐานตามต้องการ ช่วยลดความสูญเสียในกระบวนการผลิตเพื่อการส่งออกได้ ทำให้ต้นทุนลดลง

2.2) ผลผลิตวัตถุดิบที่ได้รับจะมีเสถียรภาพทั้งในด้านราคาและปริมาณ ทำให้สามารถวางแผนการผลิตและการตลาดล่วงหน้าได้

3) ในด้านผู้บริโภค และเศรษฐกิจโดยรวม (ประชาชน)

- 3.1) ผู้บริโภคจะได้รับผลผลิตที่มีคุณภาพดี และเป็นสินค้าที่ได้มาตรฐานแน่นอน
- 3.2) ทำให้สามารถส่งออกสินค้าชนิดต่างๆ ได้มากขึ้น
- 3.3) ก่อให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการลดความสูญเสียจากการผลิตได้มากขึ้น
- 3.4) รักษาระดับการจ้างแรงงานในสาขาการผลิตตามที่มีสัญญาข้อตกลง

3.5 ปัจจัยที่นำตลาดข้อตกลงไปสู่ความสำเร็จ

- 1) ภาคเอกชนและภาคราชการที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิธีการของตลาดข้อตกลงที่ถูกต้อง รวมทั้งเห็นประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาการจัดทำตลาดข้อตกลง
- 2) ผู้รับซื้อและผู้ขายจะต้องมีความต้องการ และมีความพร้อมที่จะดำเนินการซื้อขายสินค้าเกษตรในรูปตลาดข้อตกลงอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
- 3) ผู้รับซื้อและผู้ขายจะต้องให้ความร่วมมือเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารการผลิตและการตลาดสินค้าที่จัดทำข้อตกลงอย่างแท้จริง
- 4) แหล่งผลิตและโรงงานแปรรูปจะต้องไม่อยู่ห่างไกลกันมาก ทั้งนี้ เพื่อลดความเสียหายที่เกิดจากการขนส่ง
- 5) จะต้องรักษาและปฏิบัติตามข้อตกลงเหมือนวินัยของสังคม กล่าวคือ
 - 5.1) ผู้รับซื้อและผู้ขายจะต้องมีการปรึกษา ให้คำแนะนำ และดูแลประสานงานร่วมกัน
 - 5.2) ผู้ขายจะต้องรักษาระยะเวลาการส่งมอบผลผลิตให้ได้ตามปริมาณและคุณภาพที่ตกลงไว้ในสัญญา รวมทั้งจะต้องพยายามปรับปรุงคุณภาพผลผลิตให้ดียิ่งอยู่เสมอ
 - 5.3) ผู้รับซื้อจะต้องให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ขายในเรื่องการตรวจสอบคุณภาพที่ชัดเจน ความสะดวกรวดเร็วในเรื่องการชั่งน้ำหนัก และความเชื่อมั่นในด้านการชำระเงิน
 - 5.4) ภาคราชการและรัฐวิสาหกิจจะต้องให้การสนับสนุนและช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษแก่คู่สัญญาที่จัดทำตลาดข้อตกลง ในเรื่องบริการทางด้านวิชาการ ปัจจัยการผลิต สินเชื่อ และการให้คำปรึกษาแนะนำต่าง ๆ